

Till Socialtjänst- och
arbetsmarknadsnämnden

SÄRSKILDA PROGRAM OCH BEHÖRIGHET TILL YRKESPROGRAM

Svar på remiss av departementspromemoria U2009/552G

Förvaltningens förslag till beslut

1. Socialtjänst och arbetsmarknadsnämnden hänvisar till tjänsteutlåtandet som svar på remissen
2. Socialtjänst och arbetsmarknadsnämnden överlämnar ärendet till kommunstyrelsen
3. Paragrafen förklaras omedelbart justerad

Gillis Hammar
Förvaltningschef

Helene Bengtson
Avdelningschef

Sammanfattning

Förvaltningen ställer sig positiv till de skärpta behörighetskraven som ska gälla för behörighet till gymnasieskolans yrkesprogram.

Förvaltningen är likaså positiv till förslaget om fem särskilda program som innebär att alternativa utbildningsvägar skapas för de olika behov som finns bland de obehöriga eleverna.

Bakgrund

I mars 2008 lämnade Gymnasieutredningen sitt betänkande "Framtidsvägen – en reformerad gymnasieskola (SOU:2008:27). Betänkandet remissbehandlades och propositionen "Högre krav och kvalitet i den nya gymnasieskolan med förslag till en framtid struktur för gymnasieskolans studievägar" (2008/09:199) överlämnades till riksdagen.

Regeringens förslag var att det skall finnas 18 nationella program, som kan vara yrkesprogram eller högskoleförberedande program. Gymnasieexamen införs som Yrkesexamen och högskoleförberedande examen.

Behörighetskraven för gymnasieskolans yrkesprogram har tidigare behandlats i en departementspromemoria (dnr U2008/7831/G) som remissbehandlats. Mot bakgrund av remissynpunkterna föreslog regeringen i propositionen att frågan om behörighet till gymnasieskolans yrkesprogram skulle beredas vidare liksom de utbildningsalternativ som rörde elever som saknar behörighet till gymnasieskolans nationella program. Frågorna har beretts inom Utbildningsdepartementet och förslag i dessa delar har lämnats i departementspromemorian "Särskilda program och behörighet till yrkesprogram" (U2009/5552G).

Kommunstyrelsen har till socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden för yttrande remitterat departementspromemorian "Särskilda program och behörighet till yrkesprogram". Remisstiden går ut den 19 november 2009.

Ärendet har även remitterats till utbildningsnämnden.

Ärendets beredning

Detta tjänsteutlåtande har utarbetats inom arbetsmarknadsavdelningen.

Ärendet

Departementspromemorian behandlar krav som ska gälla för behörighet till gymnasieskolans yrkesprogram. För behörighet till yrkesprogram i gymnasieskolan föreslog gymnasieutredningen att det ska krävas godkänt betyg i svenska/svenska som andra språk och godkända betyg i engelska, matematik och minst fem andra ämnen. Utgångspunkten för förslagen i departementspromemoria är att gruppen elever som kommer att sakna behörighet till gymnasieskolan nationella program kommer sannolikt även fortsättningsvis att vara mycket heterogen. Här återfinns dels studiemotiverade ungdomar som sakna något enstaka

betyg för att uppnå behörighet till ett yrkesprogram eller ett högskoleförberedande program, dels ungdomar med stora studiesvårigheter, omfattande kunskapsluckor och ibland en svag studiemotivation. Detta ställer krav på att de alternativ som erbjuds dessa ungdomar är tydliga men samtidigt flexibla och möjliga individanpassa.

Departementspromemorians förslag utgår från problembilden avseende nuvarande individuella program, gymnasieutredarens förslag i denna del och de synpunkter som lämnats på remissen.

Fem särskilda program som skall ersätta dagens individuella program föreslås. De studievägar som föreslås är preparandutbildning, programinriktat individuellt val, yrkesintroduktion, individuellt alternativ och språkintröduktion.

Förvaltningens synpunkter

I propositionen 2008/2009:199 föreslår regeringen att det ska krävas godkända betyg i svenska eller svenska som andraspråk, engelska, matematik och minst fem andra ämnen för att bli behörig till yrkesprogram. Detta innebär en skärpning av behörighetskraven jämfört med dagens krav om godkänt i endast ämnena svenska, engelska och matematik.

Enligt förvaltningen ställer skärpta behörighetskrav stora krav på grundskolan med tidiga insatser i form av anpassat extra stöd och en förstärkt uppföljning av elevernas kunskaper genom t.ex. nationellt fastställda kunskapskrav samt på de nya individuella programmen som tar vid för obehöriga elever som en extra resurs för att nå behörighet till gymnasieskolan eller förberedas för arbetslivet. Med ökade krav på förkunskaper blir eleverna bättre förberedda för gymnasiestudier och deras chanser att lyckas fullfölja sina gymnasiestudier ökar. En utslagning ur gymnasiet i form av avhopp eller avbrott innebär oftast ett större misslyckande för ungdomen, än om denne får vänta ett år för att läsa upp sin behörighet och börja gymnasiet ett år senare, och chanserna till etablering på arbetsmarknaden minskar drastiskt då man inte erhållit slutbetyg från gymnasiet.

Enligt departementspromemorian ska en sökande som saknar betyg i engelska men uppfyller övriga behörighetskrav ändå anses behörig om den sökande på grund av personliga förhållanden inte har haft möjlighet att delta i undervisning i engelska under en betydande del av sin tid i grundskolan. Förvaltningen anser att detta är en ändring som förbättrar chanserna att ta del av en gymnasieutbildning för de ungdomar som nyligen anlänt till Sverige. Det är dock viktigt att ett

fungerande extrastöd sätts in så att dessa elever kan komplettera sina betyg under gymnasietiden.

Enligt gymnasieutredningen har undersökningar visat att så många som 40 % av eleverna på individuella programmet år 1 på IV har avbrutit studierna på ett nationellt eller ett specialutformat program. I departementspromemorian förslag begränsas möjligheterna att hänvisa elever som är behöriga till nationella program i gymnasieskolan till studievägar utanför dessa program, t ex till individuella programmet. Detta kommer att innebära högre krav på skolhuvudmännen att hitta flexibla individuella lösningar för dessa elever inom ramen för de nationella programmen. Det kommer bl.a. att finnas ökade möjligheter att erbjuda reducerat program. Förvaltningen anser att detta är viktiga förändringar för elever med behörighet som är mer hjälpta av stöd som gör att de kan stanna kvar på sitt program.

Om en elev, trots de åtgärder skolan sätter in, avbryter sina gymnasiestudier kan staden utifrån det kommunala uppföljningsansvaret erbjuda fortsatt gymnasial utbildning. Alternativt kan eleven, om vissa villkor är uppfyllda, komma ifråga för arbetsförmedlingens insats "Jobbgaranti för ungdomar".

Förvaltningen anser att det behöver tydliggöras vad det kommunala uppföljningsansvaret innebär i praktiken och vilka erbjudanden och insatser som ska rymmas inom detta och det praktiska arbetet måste följas upp. För majoriteten av dessa ungdomar är ett nytt erbjudande om gymnasial utbildning eller ett erbjudande om att ta del av jobbgarantins insatser långt ifrån tillräckligt och att inte erbjuda adekvata alternativ till dessa ungdomar kan leda till utslagning och utanförskap under lång tid.

Preparandutbildningen

Enligt departementspromemorian syftar preparandutbildningen till att elever som fullföljt årskurs 9 utan att uppnå behörighet till ett högskoleförberedande program eller ett yrkesprogram i gymnasieskolan skall uppnå sådan behörighet. En elev som uppnått behörighet till ett yrkesprogram och som önskar uppnå behörighet till ett högskoleförberedande program skall också ha rätt att gå preparandutbildningen. Elever som inte uppnår behörighet till ett nationellt program inom ett år ska, enligt elevens önskemål, erbjudas yrkesintroduktion eller individuellt alternativ.

Preparandutbildningen föreslås formellt tillhöra gymnasieskolan, men det bör finnas en möjlighet för att utifrån lokala förhållanden och elevernas behov kunna organisera detta på det sätt som bedöms vara mest ändamålsenligt. Förvaltningen

anser att det är viktigt att det finns flexibilitet och att man inom samma kommun kan anordna preparandutbildning både inom grundskola och gymnasieskola för att tillmötesgå olika behov.

Förvaltningen vill också peka på den möjlighet som finns för kommunen att erbjuda studier på en sommarskola för att uppnå behörighet till nationella program som ett alternativ till inte behöva studera inom preparandutbildning.

Programinriktat individuellt val

Enligt departementspromemorian syftar det programinriktade individuella valet till att eleven ska få en utbildning som inriktas mot ett nationellt yrkesprogram och så snart som möjligt antas till detta. Utbildningen ska utformas för en grupp individer och vara sökbar.

Förvaltningen anser att det är en styrka att utbildningen utformas för grupper som gör att den blir mer anpassad till de obehöriga elevernas behov och att inte som tidigare låta dessa anpassa sig till det nationella programmet och dess struktur. Om elevunderlaget är för litet bör det dock inte bli ett tvång med grupper, eftersom detta kan leda till att det drabbar enskilda sökanden. Att skapa utrymme för individuellt anpassat programinriktat individuellt val är viktigt.

Enligt departementspromemorian kan behörighet till högskolestudier från ett yrkesprogram också erhållas inom ramen för det individuella valet alternativt som utökad studiekurs. Förvaltningens uppfattar att detta kan ses som en tydlig markering till att de elever som väljer ett yrkesprogram bör vara ganska klara över sitt studie- och yrkesval redan i åk 9, vilket ställer stora krav på elevens medvetna yrkesval. Med hänsyn tagen till ungdomars kunskap om yrkens innehåll och bristande arbetslivserfarenhet kan detta vara svårt och kan innebära att en traditionell uppdelning mellan studieförberedande och yrkesinriktade elever görs. Detta kan riskera att cementera socioekonomiska klyftor i samhället. En inläsningseffekt kan bli resultatet då det kan vara svårt att växla spår och byta yrke.

Yrkesintroduktion

Enligt departementspromemorian ska yrkesintroduktion införas i gymnasieskolan och huvudsakligen innehålla yrkesutbildning. Syftet med utbildningen är att eleven ska få en yrkesinriktad utbildning som ger eleven möjlighet att direkt etablera sig på arbetsmarknaden eller leda till studier på ett nationellt yrkesprogram. Den kan innehålla karaktärsämnen, kurser från gymnasieskolans

nationella yrkesprogram eller annan yrkesutbildning. Yrkesutbildningen bör innehålla arbetsplatsförlagt lärande eller praktik. Den kan även innehålla grundskoleämnen och gymnasiegemensamma ämnen, och kan även innehålla andra insatser som är gynnsamma för elevens kunskapsutveckling, exempelvis olika motivationshöjande insatser.

Förvaltningen konstaterar att detta är ett alternativ som tidigare saknats i gymnasieskolan. Det är dock viktigt att detta inte bara blir en del av det nationella yrkesprogrammet eller en heltidspraktik. Fokus ska ligga på att vara en yrkesutbildning med syfte att ge eleverna en möjlighet att direkt etablera sig på arbetsmarknaden. Att yrkesintroduktion anordnas i nära samarbete med arbetsgivare och arbetslivet är nödvändigt för att underlätta ungdomarnas etablering på arbetsmarknaden. Det är även viktigt att hela tiden bevaka de branscher och/eller yrkesområden som inte motsvaras av nationella yrkesprogram eller nationell inriktning på program och erbjuda yrkesintroduktion inom just dessa. Intyget som ska utfärdas efter fullföljd yrkesintroduktion och som är elevens biljett in i arbetslivet bör utformas i samarbete med arbetsgivare.

Individuellt alternativ

Syftet med utbildningen är enligt departementspromemorian att eleven ska gå vidare till yrkesintroduktion, annan fortsatt utbildning eller till arbetsmarknaden. Det individuella alternativet är avsett att fånga in ungdomar som vill ha en utbildning av mer generell karaktär till skillnad från det programinriktade individuella valet och yrkesintroduktionen som riktar sig till ungdomar som önskar en tydlig yrkesinriktad utbildning. Förvaltningen anser att individuella alternativet är ett bra komplement bland de särskilda programmen med tanke på att många ungdomar inte kan eller har förutsättningar att i ett tidigt skede göra medvetna yrkesval. Dock är förvaltningens erfarenhet att arbetsmarknaden visat sig vara begränsad för personer under 20 år varför det är osäkert om individuella alternativet ger möjlighet till etablering på arbetsmarknaden.

Språkintröduktion

Språkintröduktionen syftar enligt departementspromemorian till att nyligen anlända invandrarungdomar ska få en utbildning med tyngdpunkt i det svenska språket som gör det möjligt att komma vidare i gymnasieskolan eller till annan utbildning. Utöver svenska/svenska som andra språk bör eleven utifrån validering även ges möjlighet att studera andra grundskole- och gymnasieämnen. Förvaltningen anser att validering skall vara ett obligatoriskt inslag för att dessa elever skall erhålla adekvata utbildningsinsatser. Det finns erfarenheter som visat att elever fått läsa om viss utbildning/utbildningsavsnitt, vilket medfört en onödig förlängning av studietiden och blir onödigt kostsamt för utbildningsanordnaren.

Sammanfattande kommentar

Förvaltningen ställer sig positiv till de skärpta behörighetskraven som ska gälla för behörighet till gymnasieskolans yrkesprogram.

Förvaltningen är likaså positiv till förslaget om fem särskilda program som innebär att alternativa utbildningsvägar skapas för de olika behov som finns bland de obehöriga eleverna. Det är dock viktigt att man drar lärdomar från dagens individuella program och hur man har arbetat. I praktiken har man på många håll arbetat i dessa fem spår.

Den frihet som erbjuds inom både yrkesintroduktion och det individuella alternativet är viktigt att ta tillvara för att se vilka möjligheter detta kan innebära för både eleven och skolan i form av olika motivationshöjande insatser, praktik och andra insatser som är gynnsamma för elevens kunskapsutveckling.

Vid sidan av förslagen som behandlas i departementspromemoria vill förvaltningen understyrka att Komvux och folkhögskola är viktiga alternativ för elever som behöver komplettera sina gymnasiestudier för att få behörighet till högskolestudier.

SLUT

Bilaga

Sammanfattning av departementspromemorian Särskilda yrkesprogram och behörighet till yrkesprogram (U2009/5552G)

Sammanfattning av departementspromemorian Särskilda yrkesprogram och behörighet till yrkesprogram (U2009/5552G)

Regeringen har i propositionen *Högre krav och kvalitet i den nya gymnasieskolan* (prop. 2008/09:199) lämnat förslag till riksdagen om en framtida struktur för gymnasieskolans studievägar samt behörighetskrav till gymnasieskolans högskoleförberedande program m.m. Denna promemoria behandlar krav som ska gälla för behörighet till gymnasieskolans yrkesprogram. Vidare föreslås särskilda program ersätta dagens individuella program. Båda frågorna aviserade regeringen i propositionen att den skulle återkomma till.

För att eleverna ska vara bättre rustade för studier i gymnasieskolan ska för behörighet till ett yrkesprogram i gymnasieskolan krävas godkänt betyg i svenska/svenska som andraspråk och godkända betyg i engelska, matematik och minst fem andra ämnen.

I gymnasieskolan införs även de särskilda programmen preparandutbildning, programinriktat individuellt val, yrkesintroduktion, individuellt alternativ och språkintröduktion. Fristående skolor ska ha möjlighet att anordna samtliga särskilda program. En översikt över dessa studievägar finns i bilaga 1.

Preparandutbildning syftar till att elever, som fullföljt årskurs 9 utan att ha uppnått behörighet till ett högskoleförberedande program eller yrkesprogram i gymnasieskolan, efter högst ett år ska uppnå sådan behörighet. Hemkommunen ska erbjuda utbildningen till ungdomar som inte är behöriga till något nationellt program och ungdomar som är behöriga till gymnasieskolans yrkesprogram men som önskar bli behöriga även till de högskoleförberedande programmen. Utbildningen ska främst innehålla de ämnen eleven saknar godkända betyg i och som behövs för att uppnå behörighet till det program som eleven vill söka. Den kan även innehålla ytterligare grundskoleämnen som eleven saknar godkända betyg i och, som ett komplement, kurser från gymnasieskolan.

Elever som är obehöriga till ett yrkesprogram, men som har en dokumenterat godtagbar studieförmåga föreslås kunna tas emot på programinriktat individuellt val i gymnasieskolan. Villkoret är att eleven har godkänt betyg i svenska eller svenska som andraspråk och engelska eller matematik och godkända betyg i minst fyra andra ämnen. För elever som har godkända betyg i svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik krävs i stället godkända betyg i minst tre andra ämnen. Elever ska ha rätt till stödundervisning i de ämnen som behövs för att bli behöriga till ett yrkesprogram. 4

Yrkesintroduktion syftar till att eleven ska få en yrkesinriktad utbildning som ger eleven möjlighet att direkt etablera sig på arbetsmarknaden eller som leder till studier på ett nationellt yrkesprogram. Utbildningen ska av hemkommunen erbjudas de ungdomar som saknar behörighet till ett nationellt program som så önskar. Den ska huvudsakligen innehålla yrkesutbildning, dvs. karaktärsämnena från gymnasieskolans yrkesprogram eller annan yrkesutbildning samt arbetsplatsförlagt lärande eller praktik. Utbildningen kan även innehålla grundskoleämnena och gymnasiegemensamma ämnen.

Individuellt alternativ syftar till att utveckla elevens kunskaper för att kunna gå vidare till yrkesintroduktion, annan fortsatt utbildning eller till arbetsmarknaden. Utbildningen ska av hemkommunen erbjudas till de ungdomar som saknar behörighet till ett nationellt program. Utbildningen kan innehålla grundskoleämnena, gymnasiegemensamma ämnen och gymnasieskolans karaktärsämnena. Den kan även innehålla andra insatser som är gynnsamma för elevens kunskapsutveckling, exempelvis olika motivationsinsatser och praktik.

Språkintröduktion syftar till att invandrarungdomar som nyligen anlnt till landet ska få en utbildning med tyngdpunkt i det svenska språket som möjliggör för dem att komma vidare i gymnasieskolan eller till annan utbildning. Efter en validering av elevens tidigare kunskaper ska utbildningen innehålla svenska/svenska som andraspråk, samt övriga grundskole- och gymnasieämnena som eleven bedöms behöva för sin fortsatta utbildning. Utbildningen kan även innehålla andra inslag som är gynnsamma för elevens kunskapsutveckling.